

KS. TOMASZ MOSKAL¹

Katolicki Uniwersytet Lubelski, Lublin

ORCID: 0000-0002-0174-893X

KOŚCIOŁY KOPRZYWNICKIE W ŚWIETLE PROTOKOŁU POWIZYTACYJNEGO Z 1782 ROKU

Churches of Koprzywnica in the light of the Visitation Protocol of 1782

Abstract

In Koprzywnica of the Old Polish period, sources record the functioning of three churches dedicated to All Saints, St Leonard, the Holy Spirit, and the monastery church of St Florian. The oldest was the parish church of All Saints, which served the local parish until 1821. After renovation in the 19th century it became a chapel. Only since 2000 has it become a parish church again. St. Florian's church served the Cistercians who were brought to Koprzywnica in 1185, and after their dissolution it was transformed into a parish church. The other two were liquidated: St Leonard's in the 16th century and the Holy Spirit's at the turn of the eighteenth and nineteenth centuries.

Keywords: Koprzywnica, Sandomierz Diocese, Cistercians

Abstrakt

W Koprzywnicy okresu staropolskiego źródła odnotowują funkcjonowanie czterech kościołów pod wezwaniem: Wszystkich Świętych, św. Leonarda, Ducha Świętego oraz klasztornej św. Floriana. Najstarszym był parafialny pw. Wszystkich Świętych, który służył lokalnej parafii do 1821 r. Po renowacji w XIX w. został kaplicą. Dopiero od 2000 r. na nowo stał się świątynią parafialną. Kościół pw. św. Floriana służył sprowadzonym do Koprzywnicy w 1185 r. cystersom, zaś po ich kasacie został przemianowany na parafialny. Dwa pozostałe zostały zlikwidowane: św. Leonarda w XVI w., zaś Ducha Świętego na początku XIX w. Artykuł ukazuje stan kościołów oraz duchowieństwo koprzywnickie na przełomie XVIII/XIX wieku.

Słowa kluczowe: Koprzywnica, diecezja sandomierska, cystersi.

¹ Ks. Tomasz Moskal – dr hab. historii Kościoła, prof. KUL; pracownik naukowo-dydaktyczny w Instytucie historii Kościoła i Patrologii KUL; e-mail: tomasz.moskal@kul.pl.

Wstęp

W 2018 r. minęło 200 lat od erygowania diecezji sandomierskiej. Zmiany w organizacji terytorialnej Kościoła polskiego, które dokonały się od 1772 r., miały po Kongresie Wiedeńskim w 1815 r. zakończyć się regulacjami na obszarze poszczególnych zaborów. Dla ziem zaboru austriackiego zostały one zrealizowane już w 1786 r. (bulla *In suprema beati*) oraz 1805 r. (bulle *Indefessum personarum* i *Quemadmodum Romanorum Pontificium*), zaś dla Królestwa Polskiego zostało to uczynione w 1818 r. (bulla *Ex imposita nobis*). Natomiast na ziemiach pod zaborem pruskim nową cyrkumskrypcję dokonano w 1821 r. (bulla *De salute animarum*)². Odgórne regulacje przyczyniały się nie tylko do zmian organizacyjnych, ale też niosły za sobą m.in. kasaty klasztorów, likwidacje niektórych instytucji kościelnych czy też zamykanie kościołów parafialnych. Poniższy artykuł ilustruje te przemiany na przykładzie parafii w Koprzywnicy.

Koprzywnica była ważnym ośrodkiem wiejskim sięgającym średniowiecza, od 1267 r. posiadającym prawa miejskie, należącym pierwotnie do rodu Bogoriów. W 1185 r. została nadana przez Mikołaja Bogorę cystersom. Jej umiejscowienie na istotnych szlakach komunikacyjnych łączących Sandomierz z Krakowem czy Opatów z Rzeszowem sprawiło, że była nie tylko ważnym ośrodkiem w organizacji państwowej, ale i kościelnej, czego wymownym przykładem jest fakt, że na przełomie XVI/XVII w. stała się siedzibą dziekana. Nie dziwi więc, że w okresie staropolskim źródła odnotowują w tym mieście funkcjonowanie czterech świątyń: pw. Wszystkich Świętych, św. Leonarda, Ducha Świętego oraz klasztornej św. Floriana³. Pozostawiając kwestie związane z funkcjonowaniem miasta w okresie przedrozbiorowym dla innych badaczy, autor skupi się na zagadnieniach przynależności kościelnej Koprzywnicy oraz kościołach na przełomie XVIII/XIX w. Na wstępie zostanie przedstawione umiejscowienie parafii w strukturach administracji kościelnej od średniowiecza do 1818 r. W dalszej kolejności ukazane będą świątynie koprzywnickie, ich wyposażenie oraz pracujący przy nich duchowni. Podstawą źródłową do ukazania kościołów będzie protokół powizytacyjny z 1782 r.⁴ Podsumowaniem staną się zmiany, jakie nastąpiły w przeznaczeniu ośrodków kultu oraz ich dalsze losy.

I. Przynależność terytorialna

Po chrzcie Mieszka w 966 r., dwa lata później erygowane zostaje w Poznaniu pierwsze biskupstwo na ziemiach polskich. Biskupem zostaje Jordan⁵. Natomiast po męczeńskiej śmierci św. Wojciecha w 997 r., na synodzie rzymskim, który miał miejsce w 999 r., zapadła decyzja o utworzeniu w Gnieźnie arcybiskupstwa oraz kolejnych biskupstw w Krakowie,

² W. Jakubowski, ks. Marek Solarczyk, *Organizacja Kościoła rzymskokatolickiego na ziemiach polskich od X do XXI wieku*, Warszawa-Olsztyn 2011, s. 24-28.

³ *Kalendarium dziejów Koprzywnicy*, opr. T. Giergiel, Koprzywnica 2018, s. 22; F. Kiryk, *Urbanizacja Małopolski. Województwo sandomierskie XIII-XVI wiek*, Kielce 1994, s. 58-60.

⁴ Biblioteka Seminarium Duchownego w Sandomierzu, sygn. I 1476, „Protokół wizyty generalnej 4 dekanatów koprzywnickiego, połanieckiego, zawichojskiego, opatowskiego odprawiony z rozrządzenia Jaśnie Oświeconego Książęcia Imci Poniatowskiego, biskupa Płockiego, koadiutora z zupełną jurysdykcją, krakowskiego książęcia Siewierskiego, orderów Orla Białego i S. Stanisława kawalera, roku 1782. Przez W.J. X. Stanisława Ptaszyńskiego, kanonika katedralnego Inflanckiego, proboszcza Nowomieyskiego”, s. 11 -137. Krytyczna edycja tekstu zob. T. Moskal, *Wizytacja parafii Koprzywnica w 1782 roku*, „Roczniki Historii Kościoła”, 56/2009, nr 1, s. 213-231.

⁵ T. Jurek, *Biskupstwo poznańskie w wiekach średnich*, Poznań 2008, s. 31-124.

Wrocławiu i Kołobrzegu⁶. Terytorium Sandomierszczyzny znalazło się w granicach diecezji krakowskiej. Z badań prowadzonych przez B. Kumora wynika, że w XI w. sieć parafialna tej diecezji wzbogaciła się poza Krakowem o 51 fundacji parafialnych. Natomiast w XII w. liczbę nowo powstałych kościołów określa się na 110⁷. Oczywiście, są to dane szacunkowe. Brakuje bowiem dokumentów erekcyjnych parafii czy bezpośrednich informacji źródłowych. Tym niemniej, na podstawie m.in. analizy późniejszego uposażenia parafii, relacji dziesięcinnych, stosunków własnościowych czy wreszcie rozwoju kolejnych jednostek organizacji terytorialnej Kościoła, można przypuszczać o wczesnej dacie powstania wielu parafii w diecezji krakowskiej oraz Sandomierszczyźnie⁸.

Intensywny rozwój sieci parafialnej doprowadził do podziału diecezji na mniejsze jednostki administracji kościelnej: archidiaconaty (krakowski, sądecki, sandomierski, zawichojski, lubelski, pilecki, wojnicki) oraz prepozytury (wiślicką, kielecką, tarnowską, pilecką), jak też kielecki dekanat okręgowy – archidiaconat radomski⁹. Koprzywnica znalazła się w granicach archidiaconatu sandomierskiego, który został erygowany w tym samym czasie co zawichojski i lubelski i jak przypuszcza T. Silnicki, jego organizatorem był biskup Gedko w 2 poł. XII stulecia¹⁰. Było to zapewne związane z ważną rolą, jaką w ówczesnej Polsce (znajdującej się w rozbięciu dzielnicowym), odgrywał Sandomierz jako stolica księstwa. Nie można też zapomnieć o Kapitulie kolegiackiej w Sandomierzu, której działalność jest potwierdzona źródłowo już w 1191 r.¹¹

Pierwszy spis wszystkich parafii, które wchodziły w skład archidiaconatu sandomierskiego, pochodzi z lat 1325-1358. Znajduje się w „Spisach świętopietrza i dziesięciny papieskiej”. Wymienionych jest 28 parafii: Goźlice, Gorzyce, Osiek, Włostów, Miechocin, Koprzywnica, Mydłów, Wielowieś, Olbierzowice, Ujazd, Trześń, Bieliny, Zaleszany, Charzewice, Strzegom, Obrazów, Łoniów, Kielczyna, Modliborzyce, Strzyżowice, Samborzec, Szczeglice, Niekrasów, Dymitrów, Sulisławice, Malice, Wrzawy, Raclawice¹². Z przytoczono-

⁶ W. Rządkowski, *Gniezno jako stolica prymasów polskich*, Gniezno 2010; J. Strzelczyk, J. Górny, *1000 lat Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, Gniezno 2000; B. Kumor, *Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795*, t. 1, Kraków 1998, s. 91-123; J. Mandziuk, *Historia Kościoła Katolickiego na Śląsku. Średniowiecze*, t. 1, cz. 1: (do 1302 roku), Warszawa 2003, s. 43-92; W. Jakubowski, M. Solarczyk, *Organizacja Kościoła*, dz. cyt., s. 18-20; K. Ozóg, *Korona i krzyż. Czas Piastów i Jagiellonów*, Kraków 2012, „Kościoł na straży polskiej wolności”, t. 1, s. 8-29.

⁷ B. Kumor, *Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795*, t. 4, Kraków 2002, s. 201.

⁸ Tamże, s. 173-516; T. Moskał, *Patrocinia kościołów archidiaconatu sandomierskiego do końca XIII wieku*, w: *Sandomierz. Miasto fascynującej przeszłości. w 730. rocznicę lokacji miejskiej*, red. F. Kiryk, R. Chyła, Kraków 2019, s. 107-120.

⁹ Tamże, s. 25-95; J. Rawski, *Podział archidiaconatu sandomierskiego na dekanaty*, „Kronika Diecezji Sandomierskiej”, 51/1958, s. 231-40, 310-14; B. Kumor, *Archidiaconat sądecki. Opracowanie materiałów źródłowych do Atlasu historycznego Kościoła w Polsce*, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”, 8/1964, s. 271-304; 9 (1964) s. 93-286; E. Wiśniowski, *Prepozytura wiślicka do schyłku XVIII wieku. Materiały do struktury organizacyjnej*, Lublin 1976; J. Szymański, *Powstanie archidiaconatu wojnickiego i jego organizacja*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 5/1958, z. 4 s. 81-102; H. Grocholski, *Powstanie archidiaconatu zawichojskiego i jego najstarsze kościoły do połowy XIV w.*, „Roczniki Humanistyczne”, 13/1965, z. 2 s. 151-62; W. Kowalski, *Uposażenie parafii archidiaconatu sandomierskiego w XV-XVIII wieku*, Kielce 1998, s. 18-19; J. Chachaj, *Blżej schizmatyków niż Krakowa... Archidiaconat lubelski w XV i XVI w.*, Lublin 2020.

¹⁰ B. Kumor, *Dzieje...*, t. 4, dz. cyt., s. 45-53; W. Kowalski, *Uposażenie...*, dz. cyt., s. 18-19.

¹¹ L. Poniewozik, *Pralaci i kanonicy sandomierscy w okresie średniowiecza*, Toruń 2004, s. 17-20; U. Stępień, T. Giergiel, *Dzieje i sztuka dawnej kolegiaty, obecnie katedry sandomierskiej*, w: *Bazylika katedralna pw. Narodzenia Najświętszej Matyi Panny w Sandomierzu*, Sandomierz 2014, s. 11-49.

¹² J. Rawski, *Wybrane zagadnienia dotyczące administracji kościelnej w widłach Wisły i Sanu*, Tarnobrzeg 1997, s. 19-43.

nego spisu wynika, że terytorium archidiakonatu obejmowało tereny znajdujące się w widłach Wisły i Sanu, rozciągające się na lewym brzegu Wisły między Połańcem a Sandomierzem i Górami Świętokrzyskimi, zaś po prawej stronie przynależały do niego połacie Puszczy Sandomierskiej. W kolejnych stuleciach liczba parafii w archidiakonacie sandomierskim stopniowo wzrastała. Już w połowie XIV w. było 30 parafii, w 1373 r. – 32, ok. 1470 – 37. Natomiast w początkach XVII stulecia, jak zapisano w protokołach powizytacyjnych biskupa Bernarda Maciejowskiego, archidiakoniat obejmował 51 parafii i placówek duszpasterskich, oraz trzech, które pozostawały w rękach protestantów. W tym też czasie nastąpił podział na dekanaty: połańiecki, koprzywnicki, miechociński i rudnicki¹³. W skład dekanatu koprzywnickiego weszły parafie w Kleczanowie, Obrazowie, Samborcu, Skotnikach, Koprzywnicy, Osieku, Łoniowie, Niekrasowie, Sulisławicach, Chobrzeżanach, Sandomierzu. W 1636 r. doszła jeszcze parafia w Malicach, którą odebrano z rąk protestantów¹⁴. Warto przypomnieć, że w drugiej połowie XVIII w. pojawiły się plany erygowania diecezji sandomierskiej. „W 1764 r. stronnictwo Familii skupione wokół rodów Czartoryskich i Poniatowskich dążących do reform w Rzeczypospolitej, wystąpiło do bpa krakowskiego Kajetana Ignacego Sołtyka (1715-1788) z propozycją wydzielenia z jego diecezji dwóch nowych: sandomierskiej i lubelskiej. Projekt nie znalazł uznania w oczach hierarchy kościelnego, który stał w opozycji do reformatorów. Ponadto po zanegowaniu na sejmie w 1767 r. dyktatu posła rosyjskiego Nikołaja Riepnina (1734-1801), został zesłany do Kaługi. Na przełomie XVIII i XIX w. podejmowano jeszcze kilka prób, zmierzających do wytyczenia nowej organizacji terytorialnej Kościoła. Zabory Polski oraz niestabilna sytuacja polityczna nie sprzyjały utrzymaniu podjętych decyzji. Wymownym tego przykładem stał się Sandomierz, gdzie w 1787 r. erygowano sufraganię dla diecezji krakowskiej. Pierwszym sufraganiem został bp Wojciech Boxa-Radoszewski (1721-1796). Po jego śmierci sufragania przestała funkcjonować¹⁵. Trzeba mieć nadto na uwadze, że I rozbiór Polski przyczynił się do oderwania z granic archidiakonatu sandomierskiego dekanatów miechocińskiego i rudnickiego. W 1786 r. znalazły się one w granicach diecezji przemyskiej, w której funkcjonowały do 1992 r., by na mocy bulli Jana Pawła II *Totus tuus poloniae populus* powrócić do Sandomierza, tym razem jako stolicy diecezji¹⁶. Istotne zmiany w organizacji terytorialnej Kościoła regionu świętokrzyskiego nastąpiły dopiero po 1815 r. 30 czerwca 1818 r. papież Pius VII w bulli *Ex imposita nobis* erygował w granicach Królestwa Polskiego diecezję sandomierską, która została wydzielona ze zniesionej kieleckiej. Jej terytorium podzielono między Sandomierz i Kraków. Pierwszym biskupem sandomierskim został Szczepan Hołowczyc (1741-1823). W 1819 r. zorganizowano sieć dekanalną, w skład której weszło 17 dekanatów: Bodzentyn, Hża, Jedlińsk, Końskie, Koprzywnica, Kozienice, Kunów, Opatów, Opoczno, Radom, Sandomierz, Skrzynno, Solec, Staszów, Szydłowiec, Zawichost, Zwoleń, w granicach których mieściło się bez Sandomierza 198 parafii¹⁷.

¹³ Tamże, s. 51-92; B. Kumor, *Dzieje...*, t. 4, dz. cyt., s. 151.

¹⁴ W. Kowalski, *Uposażenie...*, dz. cyt., s. 330.

¹⁵ T. Moskal, *Zarys dziejów diecezji sandomierskiej (1818-2018)*, w: *Rocznik Jubileuszowy Diecezji Sandomierskiej 1818-2018*, t. 1, red. R. Janiec, P. Tylec, B. Krzos, S. Gurba, Sandomierz 2018, s. 9-10.

¹⁶ *Rocznik Diecezji Sandomierskiej 1994*, red. A. Kończak, Sandomierz 1994, s. 61.

¹⁷ M. Zimałek, *Początki diecezji sandomierskiej i jej instytucji centralnych (1818-1830)*, „Zeszyty Sandomierskie”, 1/1994, s. 19-21.

II. Kościoły koprzywnickie

1. Kościół pw. Wszystkich Świętych

W dotychczasowej literaturze przedmiotu wielu badaczy skłaniało się do wskazywania XII stulecia jako czasu erygowania parafii w Koprzywnicy i budowy trzech kościołów. Według J. Wiśniewskiego pierwszy kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych miał być starszy od kościoła klasztornego i pochodzić nawet z XI w., co czyniłoby go jednym z najstarszych w Polsce¹⁸. Ks. J. Wiącek pisał, że świątynię wybudowano na miejscu kultu pogańskiego i konsekrowano w 1139 r., natomiast od XIII w. pełniła funkcje parafialne¹⁹. J. Rawski przyjął okres erygowania parafii na lata 1166-1185²⁰. Ostrożniejsi badacze: S. Jop²¹, F. Kiryk²², W. Kowalski²³ przyjmują datę powstania kościoła i parafii na XII w. Brak podstawy źródłowej uniemożliwia dokładne datowanie erygowania parafii w Koprzywnicy, która po raz pierwszy jest poświadczona źródłowo w 1326 r.²⁴ Można opierać się tylko na przesłance, że uzyskanie przez opata koprzywnickiego prawa patronatu nad parafią dopiero w XV w. zdaje się świadczyć o jej wczesnym pochodzeniu. W ostatnim czasie M. Florek napisał: „Bardziej prawdopodobne wydaje się, że parafia erygowana została na przełomie XII i XIII wieku, już po powstaniu przy klasztorze osady targowej na tzw. prawie polskim, bądź dopiero w trzeciej ćwierci XIII wieku po lokacji i rozmierzeniu miasta po 1268 r. Za tą ostatnią hipotezą przemawia usytuowanie kościoła parafialnego w obrębie przestrzeni miejskiej, w narożniku rynku. Możliwe jest też, że początkowo kościołem parafialnym (czy raczej pełniącym funkcje preparafialne) dla osady targowej był kościół Świętego Leonarda, na którego dawność wskazuje wezwanie, zaś po lokacji miasta parafia została przeniesiona do nowego kościoła p.w. Wszystkich Świętych”²⁵.

Okoliczności ratowania tej świątyni w latach 20. XIX w. w ostatnim czasie szczegółowo przedstawił J. Zub²⁶. Dlatego też na potrzeby niniejszego opracowania zostanie przedstawiona świątynia i jej wyposażenie z końca XVIII w.²⁷ Opis kościoła z 1782 r. przedstawia go jako budynek „muruwany długości łokci 41. szerokość łokci 24. pod tytułem W.W. Świętych, konsekrowany bez wiadomości od kogo pierwszej, po S. Mateuszu niedzieli pierwszej”²⁸. Do obiektu prowadziły dwa wejścia „od zachodu wielkie, od północy małe z drzwiami gruntownie zamykającymi się i kruchą w ścianie od północy i powale zlej, w której ławek dwie i kamienna na postumencie splekana kropielnica. Posadzka w kościele w chórze dużym,

¹⁸ J. Wiśniewski, *Dekanat sandomierski*, Radom 1915, s. 60-61.

¹⁹ J. Wiącek, *Z przeszłości 4 kościołów koprzywnickich. Muzeum pamiątek po oo. Cystersach w Koprzywnicy*, „Kronika Diecezji Sandomierskiej”, 51/1958, s. 179-184, 223-231, 277-282.

²⁰ J. Rawski, *Wybrane...*, dz. cyt., s. 24-25.

²¹ Jop S., *Ścieżka parafialna archidiaconatu sandomierskiego do końca XVI w.*, „Sprawozdania Towarzystwa Naukowego KUL”, 7/1958, s. 154-158.

²² F. Kiryk, *Urbanizacja Małopolski...*, dz. cyt., s. 58-59.

²³ W. Kowalski, *Uposażenie...*, dz. cyt., s. 329-330.

²⁴ *Kalendarium...*, dz. cyt., s. 27.

²⁵ M. Florek, *O dawnym kościele parafialnym pod wezwaniem Wszystkich Świętych w Koprzywnicy*, „Zeszyty Sandomierskie”, 16/2002, s. 40-41; T. Moskał, *Patrocinia...*, dz. cyt., s. 115-116.

²⁶ J. Zub, *O ratowaniu parafialnego kościoła w Koprzywnicy*, „Zeszyty Sandomierskie”, 36/2013, s. 55-61.

²⁷ Dokładny opis kościołów koprzywnickich zawiera protokół powizytacyjny z 1782, zob. T. Moskał, *Wizytacja...*, dz. cyt., s. 213-231.

²⁸ Tamże, s. 214.

części z białego kamienia, częścią z tarcic, częścią żadnej nie masz, w małym zaś chórze sama z białego kamienia nadpsuta²⁹. Po 1821 r. posadzkę kościelną rozebrano i przekazano do kościoła Świętego Ducha w Sandomierzu³⁰. „Okien 7 duże, złych. Podsbitka z tarcic z wiązaniem i przykryciem gontowym zgniła, nad którym kopułka tarcicami obita, także nie pewna, w której sygnaturka³¹. Podobnie jak w odniesieniu do posadzki, sygnaturka została zdjęta i przekazana z kolei do katedry sandomierskiej³². W kościele było siedem ołtarzy. Główny „wielki WW. SS. z mensą kamienną nie konsekrowaną, na której cyborium porządne, staroświecki, złożony³³ oraz dwa dzwony z dzwonnicy zostały przekazane w 3 dekadzie XIX w. na rzecz nowego kościoła w Wiązownicy³⁴. W świątyni koprzywnickiej były oprócz wielkiego ołtarza także „Matki Boskiej Niepokalanie Poczęcia jeden, drugi Anny ś[wię]tej równie jak wielki, staroświeckie w chórze małym umieszczone. W chórze wielkim ś[więte] go Józefa w marmur malowany, miejscami wysrebrzony, drugi naprzeciw Zwiastowania Najświę[tszej] Panny Maryi szafirowo malowany, a osoby i kolumny wyzłocone, też ku drzwiom [s. 120] wielkim, SS. Barbary i Sebastiana za zasuwą czerwono malowany, słupy cztery szafirowane, miejscami wyzłocone, 4ty Najświętszej Panny Loretańskiej, częścią malowany, częścią złożony, wszystkie staroświeckie, nie konsekrowane³⁵. Przy kościele znajdowała się „Kaplica prebendarza z zakrystią i sklepikiem w roku 1693 przez W.J. x. Szymona Wojcieskiego kan[onika] sandom[ierskiego], wymurowana, z murami stykająca się kościoła, z którego wchod przedziwnej piękności, facjata bowiem marmurowa z kilku statuami gipsowemi, z dwiema gradusami marmurowemi a trzecim kamiennym, krata żelazna wspinała z takimiż [!] drzwiami podwójnymi w kwiaty robiona, w tej dłuższej łokci 12, szerokości 10, z rżniętego posadzka kamienia, grobów dwa murowanych, okien 4. Sklepienie różnemi gipsowemi osobami, wierzch w banię miedzianą pokryty blachą. Ołtarz jeden częścią malowany, częścią złożony, przystojny, z obrazem Najświętszej Maryi Panny i mensą murowaną nie konsekrowaną. Ławek 2 z której wchod do zakrystii, drzwi dobre i mocno zamykające się. Posadzkę kamienną, okno, szafy wyborne i wszystek porządek nakładem terażniejszego J. x. prebendarza uczyniony, mający sklepik z posadzką złą z cegły miejscami, oknem z kratą jednym, w małym chórze kościoła zakrystia z zamknięciem przywoitym murowana, mająca złą z cegły posadzkę częścią, a częścią z tarcic zgniłą, okien trzy, szafy złe i sklepienie porysowane pod gontem³⁶.

Przy świątyni stała „Dzwonnica drewniana w cmentarza umieszczona parkanie, obita tarcicami, pod złym gontem, dwa dobre a trzeci wielki służony dzwon mająca. Kośnica drewniana pod gontem. Parkan około cmentarza drewniany, daszkiem pokryty, w którym

²⁹ Tamże, s. 214-215.

³⁰ M. Florek, *O dawnym...*, dz. cyt., s. 41.

³¹ T. Moskal, *Wizytacja...*, dz. cyt., s. 214.

³² M. Florek, *O dawnym...*, dz. cyt., s. 41.

³³ T. Moskal, *Wizytacja...*, dz. cyt., s. 214-215.

³⁴ M. Florek, *O dawnym...*, dz. cyt., s. 41.

³⁵ T. Moskal, *Wizytacja...*, dz. cyt., s. 214-215.

³⁶ Tamże, s. 215. Ks. Szymon Wojcieski (1617-1697) był proboszczem kościoła szpitalnego i dziekanem koprzywnickim, proboszczem w Raniżowie, zob. J. Wiśniewski, *Dekanat...*, dz. cyt., s. 70-71; L. Rosół, *Początki dziejów parafii Raniżów i jej filii Spie (XIV-XIX w.)*, Raniżów 2012, s. 116.

brama jedna, z zamknięciem żelaznym i dwie furtek³⁷. Wizytator zwrócił nadto uwagę, że „Relikwie ma, nie autentyczne. Odpusty na WW. Święte, poświęcenie kościoła, Matki Boskiej Różańcowej względem Bractwa i Stacyj w roku 1770 dn[ia] 9 sierpnia wprowadzonych oraz 40 godzinny³⁸”.

Świątynia była bogato wyposażona w paramenty liturgiczne, które po 1821 r. zostały przeniesione do kościoła pw. św. Floriana³⁹. Na uwagę zasługuje wykonana ze srebra „Monstrancja w wieżyczki wyzłocona, staroświecka⁴⁰”. Z tegoż kruszcu było także „Kielichów z patenami cztery, jeden z nich wielce wytarty z pozłoty. Puszka cała wyzlacana, małych dwie, z niech jedna na Olej S., druga na Najśw[iętzy] Sakram[ent] do chorych w środku wyzlacane obydwie. Naczynia forma pateny robione, do chorych wyzlacane, dwa. Puszczyki na Olej S. wyzłocone dwie. Pacyfikał. Krzyż ręczny. Turybularz z łódką i łyżeczką. Ampulek prostej, z tacą, roboty, para. Wotów jedno, pojedyncze, drugie w dwa serca w literackim ołtarzu na obrazie Najświętszej Panny sukienka z koroną dużą i dwiema małymi. Wotó[w] małych piętnaście, na obrazie Anny S. promienie, koron trzy. Tabliczek cztery. Na obrazie S. Józefa promienie, lilia i wotum jedno. Na obrazie Najświe[tszej] Panny Zwiastowania sukienka, korona pozłacana, Duch S., lilia pozłacana i wotów jedenaście pomiernych. Na obrazie SS. Sebastiana i Barbary korona pozłacana, promienie, strzał cztery, wotów z łańcuszkami i kołkami sześć, noga z łańcuszkami, serce pozłacane i wotów dwa. Srebra topionego funt i łutów trzy, koralu nici dwadzieścia dziewięć⁴¹. Pozostałe paramenty liturgiczne zostały wykonane z mosiądzu, cyny i miedzi. Do codziennej Służby Bożej służyły szaty liturgiczne. W kościele pw. Wszystkich Świętych pod koniec XVIII w. korzystano z 13 ornatów białych, m.in. „na dnie atłasowym w kwiaty złote z słupem parterowym, galonkiem złotym i odmiennem i należytością⁴²” czy „materii staroświeckiej w złote narzucane kwiaty z złotym galonkiem i odmiennymi należytościami⁴³”; 12 czerwonych, w tym był „aksamitny z słupem szafirowym, galonkiem złotym, stułą, manip[ularzem] i innymi odmiennymi należ[yciami]”⁴⁴, jak też „materii tureckiej z słupem szychowym, koronkowym, z należytościami prócz stuły i manip[ularza] odmiennymi”⁴⁵; 5 fioletowych, a pośród nich „adamaszkowy na dnie niebieskim w kwiaty fioletowe z szychowym galonkiem, należytościami co odmiennymi”⁴⁶; 4 zielone „Imo staroświeckiej materii z słupem czerwonym z galonkiem, jedwabiem i szychem przerabianym nieco, odmiennymi należy[tościami]. 2do staroświeckiej materii z słupem w kwiaty czerwonym nieco odmiennymi należy[tościami]. 3to atłasowy z galonkiem starym szychowym i należy[tościami] odmiennymi. 4to aksamitu

³⁷ T. Moskal, *Wizytacja...*, dz. cyt., s. 215. Przy kościele w Koprzywnicy funkcjonowało bractwo różańcowe, które w 1666 r. zostało agregowane do altarii, zaś w 1715 r. do prebendy – kaplicy różańcowej. Istniało do końca XVIII w., zob. W. Kowalski, *Uposażenie...*, dz. cyt., s. 329.

³⁸ T. Moskal, *Wizytacja...*, dz. cyt., s. 215.

³⁹ M. Florek, *O dawnym...*, dz. cyt., s. 41.

⁴⁰ T. Moskal, *Wizytacja...*, dz. cyt., s. 216.

⁴¹ Tamże, s. 216.

⁴² Tamże.

⁴³ Tamże, s. 217.

⁴⁴ Tamże.

⁴⁵ Tamże.

⁴⁶ Tamże.

w kwiaty strzyżonego z należy[tościami]⁷⁴⁷; 3 czarne. Ponadto na wyposażeniu parafii było „ornatów w różnych kolorach złych przerobienia potrzebujących dwanaście. Zbytnich stuł 7, manipularzy 6, welów 8, burs 4, palek 14. Dalmatyk par trzy: para jedna atlasowa w kwiaty różne, druga adamaszkowa w kwiaty fijałkowe, trzecia czarna z galon[em]⁷⁴⁸. W zakrystii przechowywano także 12 kap, z tego „kap różnego koloru potrzebujących reparacji pięć⁷⁴⁹. W użytkowaniu znajdowało się nadto 11 antepediów oraz pokaźna ilość bielizny ołtarzowej. Na uwagę zasługuje spis tzw. Inne sprzęty kościoła. Znalazło się w nim „Obrazów brackich do noszenia 4. Stacji małych obrazów 14. Obrazów na płótnie malowanych 10. Obraz na drzewie malowany 1. Obraz w zakrystii 1. Chorągwi dużych dawnych 3. Małych 4. Poduszki pod mszały 2. Kanonów 6. Krzyżyków drewnianych 5. Pasji dużych 2. *Resurrectio* z krzyżem. Portatylów 6, ile wszystkie niezdatne. Baldachim jednoręczny, kabzul złotych materialnych dwie. Opona na ambonę sukienna. Dywan. Krzesel dwa. Katafalk o trzech gradusach, malowany, z trumną w karnes robiony i piramidami 4ma. *Umbraculum* na rękku malowane w ramkach. Krucyfiks cyprysowy z dwiema osóbkami. Drzwi luźne, żelazne. Zwierciadło arkuszone połtuczone. Dzbanuszków na kwiatki farfurowych 4. Opon 7. Lichтары drewnianych 8. Latarni dwie blaszanych⁷⁵⁰.

Przy kościele znajdował się księgozbiór, liczący wg wykazu wizytatora 96 woluminów, „których rejestr lubo starych i mało użytecznych na wizycie jednak jest podpisany i zostawiony⁷⁵¹. Spisy XVIII-wieczne podają jednak szczegółowe wykazy zawartości *librarii* parafialnej⁷⁵².

Protokół powizytacyjny opisuje również szczegółowo wyposażenie liturgiczne kaplicy⁷⁵³. Było ono wystarczające. Odrębnie potraktowana została także biblioteka, zawierająca „Mszał duży, żałobnych dwa, książka w która wpisują się Bracia i Siostry Różańcowe, książka Przywilejów Różańcowych, kazania niedzielne x. Idziego, kazania niedzielne x. Rychłowskiego, kazania niedzielne x. Stachurskiego⁷⁵⁴.

Proboszczem koprzywnickim w latach 1781-1789 był ks. Jan Szajowski, herbu Sulima, syn Andrzeja. Urodził się 6 stycznia 1732 r. Wiedzę teologiczną zdobywał w seminarium na Stradomiu w Krakowie (4 października 1756 – 1758). Przyjął tonsurę 18 grudnia 1756 r, święcenia subdiakonu 18 stycznia 1758 r., diakonat 11 marca 1758 r., prezbiterat 20 maja 1758 r. z rąk biskupa Franciszka Podkańskiego w Krakowie. Po święceniach pracował jako kapelan klarysek w Krakowie (1758-1759). Następnie został altarzystą Św. Krzyża – 2 *ministerium* w kościele Mariackim (?-1759). Od 11 czerwca 1759 r. do 1763 r. był proboszczem w Skale. W tymże roku został mansonarzem w katedrze sandomierskiej oraz kanonikiem sandomierskim prebendy Radoszyce (5 lipca 1773 – 1789). Pełnił obowiązki kapelana szpitala sandomierskiego. 23 maja 1781 r. otrzymał prowizję papieską na plebanię w Koprzywnicy. Instytucję kanoniczną otrzymał 28 czerwca 1781 r., instalowany zaś został 9 lipca 1781 r.

⁴⁷ Tamże.

⁴⁸ Tamże.

⁴⁹ Tamże, s. 218.

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ T. Moskal, *Wizytacja...*, dz. cyt., s. 219.

⁵² Szczegółowo księgozbiór został omówiony w: T. Moskal, *Biblioteki parafialne w archidiakonacie sandomierskim w XVIII w.*, Sandomierz 2005, s. 291-312.

⁵³ T. Moskal, *Wizytacja...*, dz. cyt., s. 218-219.

⁵⁴ Tamże, s. 219; tenże, *Biblioteki...*, dz. cyt., s. 313.

Zmarł 11 października 1789 r.⁵⁵ „Wizytator wskazał w protokole uchybienia, które rzutowały na negatywny wizerunek tego kapłana. Należały do nich: brak troski o kościół (dziurawy dach na świątyni i dzwonnicy, zniszczone ramy okien, porysowane i popękane sklepienie w zakrystii, przegniłe i próchniejące fundamenty plebanii). Troski wymagały także naczynia liturgiczne (nie wyzłocone kielichy, popsute puszkki na Najświętszy Sakrament do chorych). Ponadto kościół należało wyposażyć w nowe organy oraz szafy w zakrystii. Wizytator zalecił również budowę szkoły parafialnej oraz zatrudnienie nowego dzwonnika. Na tym kapłanie ciążyło także oskarżenie, że za sprzedane srebra kościelne wziął dla siebie pieniądze, z którego to powodu wszczęto przeciwko niemu proces w Oficjalacie Sandomierskim. Zwrot długu miał nastąpić z własnych dochodów kapłana. Miały one być wykorzystane na potrzebne remonty w kościele i na probostwie. Dziekan, który został zobowiązany do szczególnej troski o tego księdza, miał nadzorować prace, służąc radą⁵⁶.

Wikariuszem był ks. Franciszek Kuciński. Urodził się 16 września 1750 r. Święcenia kapłańskie przyjął 27 czerwca 1777 r. w Lublinie z rąk biskupa Jana Lenczowskiego. Prowizję na wikariat w Koprzywnicy otrzymał 21 maja 1777 r. i pracował do 1784 r.⁵⁷ „W świetle wizytacji jawi się on jako kapłan gorliwy i pobożny, troszczący się o życie sakramentalne parafian. Na uwagę zasługuje fakt dobrego nauczania wiernych podstaw nauki katolickiej”⁵⁸.

Prebendarzem różańcowym oraz drugim wikariuszem był ks. Stefan Franciszek Fitowski. Urodził się 31 grudnia 1744 r. Święcenia kapłańskie przyjął 21 grudnia 1777 r. z rąk sufragana chełmskiego Jana Aleksandrowicza. Został instytuowany na prebendę różańcową w Koprzywnicy 14 listopada 1776 r., natomiast wprowadzenie miało miejsce 1 stycznia 1777 r.⁵⁹

Po 1818 r. budynek kościoła p.w. Wszystkich Świętych jak również budynki parafialne postanowiono rozebrać. Z uzyskanego w ten sposób materiału sprzedanego na licytacji, spodziewano się uzyskać środki na remont kościoła klasztornego po cystersach, który stał się parafialnym⁶⁰. Świątynię zredukowano do rangi kaplicy, którą gruntownie przebudowano w latach 1872-1874, a ostatecznie w 2000 r. stała się kościołem dla nowo erygowanej parafii pw. Matki Bożej Różańcowej⁶¹.

2. Kościół pw. Ducha Świętego

Była to świątynia szpitalna, nad którą patronat przysługiwał radzie miejskiej. Według W. Kowalskiego erygowany został przed 1473 r.⁶² 31 stycznia tegoż roku Jan, dziedzic Baranowa, doposażył szpital z kościołem Ducha Świętego w Koprzywnicy⁶³. Wg protokołu

⁵⁵ T. Moskał, *Duchowieństwo dekanatu koprzywnickiego w świetle wizytacji z 1782 r.*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 89/2008, s. 329; J. Szczepaniak, *Duchowieństwo diecezji krakowskiej w XVIII wieku. Studium prozopograficzne*, Kraków 2010, s. 702; tenże, *Spis prepozytów i plebanów diecezji krakowskiej (XVIII w.)*, Kraków 2008, s. 135, 260; J. Wiśniewski, *Katalog prałatów i kanoników sandomierskich od 1186 do 1926 r. tudzież sesje kapituły sandomierskiej od 1581 do 1866 r.*, Radom 1928, s. 287.

⁵⁶ T. Moskał, *Duchowieństwo...*, dz. cyt., s. 329.

⁵⁷ Tamże, s. 325; tenże, *Wizytacja...*, dz. cyt., s. 130-132; J. Szczepaniak, *Duchowieństwo...*, dz. cyt., s. 623.

⁵⁸ T. Moskał, *Duchowieństwo...*, dz. cyt., s. 325-326.

⁵⁹ Tamże, s. 324.

⁶⁰ M. Florek, *O dawnym...*, dz. cyt., s. 42-44; J. Wiśniewski, *Dekanat...*, dz. cyt., s. 69-72.

⁶¹ J. Zub, *O ratowaniu...*, dz. cyt., s. 61.

⁶² W. Kowalski, *Uposażenie...*, dz. cyt., s. 329; J. Wiśniewski, *Dekanat...*, dz. cyt., s. 72-73.

⁶³ *Kalendarium...*, dz. cyt., s. 42.

powizytacyjnego z 1782 r., miała to być świątynia drewniana „długości 26, szerokości chóru wielkiego 13, małego 6 łokci”⁶⁴. Jej konsekracja miała miejsce „1742 roku, niedzieli po Świątkach przez J.W. Kunickiego”⁶⁵. Kościół w 1781 r. „ze wszystkimi przyległymi budynkami, ścianami ważony, przyciesiami podwleczone, na około nowemi obity tarcicami, mający drzwi dwoje, jedne od zachodu, drugie od północy, oboje dębowe z trzema zawiasami i hakami dobrimi. Podłoga z tarcic nowa. Filarów 8, podsibitkę wspierających. Podsibitka malowana, wykształcona dosyć. Tęcza w okrąg malowana z zawieszonym na dwóch łańcuchach krzyżem. Ołtarzów trzy. Wielki, pod tytułem Wniebowzięcia Najśw[iętszej] Panny, cały drewniany, częścią wylacany, wysrebrzany, częścią malowany, mający mense murowaną, konsekrowana ab J.M.W. Kunickiego, *ciborium* drewniane, czarne, malowane. Gradusów dwa dębowych. Ołtarz drugi, po prawej stronie SS. Trzech Królów, drewniany, malowany, z mensą i gradusem jednym drewnianym, ten nie konsekrowany. Trzeci na lewej stronie SS. Jana Nepomucena i Antoniego za zasuwą, drewniany, malowany, z mensą i gradusem jednym. Ambona drewniana, malowana. Konfesjonałów 2, dobrych. Ławek w śród kościoła 9, poprawionych niedawno. Okien 16 w ołów oprawnych, potrzebujących poprawy. Chór drewniany, balaskami obwiedziony, z pozytywem dobrym, podłogą dobrą. Okno jedno z kratą żelazną. Szafy na ornaty i inne potrzeby dobre. Sklep murowany za wielkim ołtarzem z drzwiami dębowymi [s. 133] na zawiasach i hakach z wrzeciędzem i kłódką bez zamka. Okno z kratą żelazną”⁶⁶. Wśród sprzętów kościelnych znajdowały się: „Kielich w środku wylacany z pateną jeden, koronka mała na ołtarzu Najświęt[szej] Panny, tabliczka mała jedna, dętek nitek małych dwie, to srebrne. Lichtarzy na ołtarz 6. Krzyż na którym pasja mosiężna, kropielniczka w zakrystii, to cynowe. Lampa stara, kociołek na wodę mały. Dzwonów na dzwonnicy dwa, niewielkich. Sygnaturka w kopule kościoła. Dzwonków do ołtarzy dwa a przy zakrystii jeden, to mosiężny”⁶⁷. Ponadto na wyposażeniu kościoła znajdowało się 5 orantów białych, 2 czerwone, 2 zielone, 1 czarny⁶⁸.

Przy tym kościele rezydował ks. Sebastian Bożański. Urodził się 17 stycznia 1730 r. Święcenia kapłańskie przyjął 27 maja 1759 r. z rąk biskupa Kajetana Sołtyka. Instytuowany na kapelanie w Koprzywnicy 23 czerwca 1766 r. w Kielcach⁶⁹. „Był to kapłan pobożny, dobry rządcą parafii. Z własnych dochodów remontował kościół, budynki plebańskie oraz szpital. Swoją działalnością zyskał sobie szacunek i uznanie parafian. Szczególną troską, jak wskazał wizytator, powinien otaczać szpital, w którym miała być odpowiednia liczba ubogich, którzy swoim złym zachowaniem (pijaństwem czy kłótniami) nie powinni siać zgorzenia. Groziło im za to pozbawienie jałmużny lub wydalenie ze szpitala”⁷⁰. W początkach XIX w. kościół uległ dewastacji. Część utensyliów liturgicznych zabrano do świątyni parafialnej lub klasztornej, część rozgrabiała okoliczna ludność⁷¹.

⁶⁴ T. Moskal, *Wizytacja...*, dz. cyt., s. 226.

⁶⁵ J. Kracik, *Konsekracje kościołów i ołtarzy w diecezji krakowskiej w XVII-XVIII w.*, „Nasza Przeszłość”, 61/1984, s. 132.

⁶⁶ T. Moskal, *Wizytacja...*, dz. cyt., s. 226.

⁶⁷ Tamże, s. 227.

⁶⁸ Tamże.

⁶⁹ Tamże, s. 229.

⁷⁰ T. Moskal, *Duchowieństwo...*, dz. cyt., s. 322.

⁷¹ M. Florek, *O dawnym...*, dz. cyt., s. 40.

3. Klasztor oo. Cystersów z kościołem pw. św. Floriana

Od 1185 r. w Koprzywnicy swój klasztor posiadali oo. cystersi. Fundacja Mikołaja z rodu Bogoriów została skasowana w 1820 r.⁷² Tekst protokołu powizytacyjnego z 1782 r. zawiera krótką wzmiankę o klasztorze cysterskim: „W tymże mieście Koprzywnica jest kościół wspaniały i piękny z klasztorem równie porządnym W. xx. Cystersów, mających miejscowego zakonnego opata i żywiący zakonników zawsze i statecznie trzydziestu kilku. Kościół ten nie ma żadnego bractwa podlegającego wizycie. Pokazali *aprobationem* do słuchania spowiedzi, dozwoleń wystawienia Najświętszego Sakramentu, odpusty z misją i relikwiami autentyczne. Nie czynią przykrości parafialnemu kościołowi, ale owszem tak w tym jako w innych kościołach pobliskich żarliwie na kazalnicych i spowiednicach prawią. Mają od wszystkich publiczne przykładowe i w surowości swej reguły najzupełniejszego życia zaświadczenie. Żywienie i opatrywanie ubogich jedna im sławę dobrego ich dochodów użycia. Nabożeństwa porządnie rozrządzone i stale utrzymywane, nie suknią tylko ale i duchem prawdziwie, czyni ich w uściech ludu całego żarliwymi zakonnikami. Świadczyli ile kollatorowie farnemu kościołowi przed tym wiele, ale odrażeni tak tym, że przeciw ich woli ile *mense papali ab immemorabili* jeden po drugim, jako że tu nie mieszkający proboszczowie tylko na św. Jan do kontraktów czynienia zwiedzając, o żadne nie dbając reparacje wstrzymywali się od świadczenia, teraz jednak widząc niepodobne z dochodów beneficjum poratowanie kościoła, obiecali wspomóc, byle widzieli szczerą chęć J.M. x. proboszcza do zapobiegania ostatniemu upadkowi kościoła”⁷³. Biskup sandomierski, Adam Prosper Burzyński, przeniósł w 1821 r. do kościoła pocysterskiego pw. św. Floriana siedzibę parafii ze świątyni pw. Wszystkich Świętych⁷⁴.

Zakończenie

Początki kościołów w Koprzywnicy sięgają XII, a może nawet XI w. Są trudne do uchwycenia, stąd w dotychczasowej historiografii wiele przypuszczeń i hipotez. Jak pokazują jednak współczesne badania, tak historyków jak i archeologów, to niezwykle ważne niegdyś miasteczko leżące na szlaku z Sandomierza do Krakowa odkrywa coraz więcej swoich tajemnic. Reorganizacja w zakresie przeznaczenia budynków kościelnych, która dokonała się na przełomie XVIII i XIX w., nie tylko uwarunkowała na dwa stulecia sposób funkcjonowania ośrodka kościelnego w Koprzywnicy, ale stanowi istotny punkt odniesienia do badań archeologicznych i historycznych.

⁷² *Kalendarium...*, dz. cyt., s. 85; J. Wiśniewski, *Dekanat...*, dz. cyt., s. 60-69; Z. Kozłowska-Budkowa, S. Szczur, *Dzieje opactwa cystersów w Koprzywnicy do końca XIV wieku*, „Nasza Przeszłość”, 60/1983, s. 5-73; L. Polanowski, *Zarys dziejów klasztoru pocysterskiego w Koprzywnicy*, „Zeszyty Sandomierskie”, 4/1996, s. 23-26.

⁷³ T. Moskał, *Wizytacja...*, dz. cyt., s. 230.

⁷⁴ M. Florek, *O dawnym...*, dz. cyt., s. 57. Należy także wspomnieć o kościele p.w. św. Leonarda, erygowanym wg W. Kowalskiego po 1185 r., jako pierwotna placówka duszpasterska. Po 1268 r. parafia została przeniesiona do kościoła p.w. Wszystkich Świętych. Kościół przestał funkcjonować w 1529 r., kiedy to opat z klasztoru cystersów Aleksy nakazał go rozebrać, gdyż budynek przesłaniał mu widok z infirmerii, w której mieszkał. Kosztowało go to złożenie z urzędu, zob. W. Kowalski, *Uposażenie...*, dz. cyt., s. 329; *Kalendarium...*, dz. cyt., s. 39, 48.

Bibliografia

Źródła rękopiśmienne

Biblioteka Seminarium Duchownego w Sandomierzu, sygn. I 1476, „*Protokół wizyty generalnej 4 dekanatów koprzywnickiego, połanieckiego, zawichojskiego, opatowskiego odprawiony z rozrządzenia Jaśnie Oświeconego Książęcia Imci Poniatowskiego, biskupa Płockiego, koadiutora z zupełną jurysdykcją, krakowskiego książećcia Siewierskiego, orderów Orła Białego i S. Stanisława kawalera, roku 1782. Przez W.J. X. Stanisława Ptaszyńskiego, kanonika katedralnego Inflanckiego, proboszcza Nowomieyskiego*”, s. 119-137.

Opracowania

Chachaj J., *Bliżej schizmatyków niż Krakowa... Archidiaconat lubelski w XV i XVI w.*, Lublin 2020.

Florek M., *O dawnym kościele parafialnym pod wezwaniem Wszystkich Świętych w Koprzywnicy*, „Zeszyty Sandomierskie”, 16/2002, s. 40-44.

Grocholski H., *Powstanie archidiaconatu zawichojskiego i jego najstarsze kościoły do połowy XIV w.*, „Roczniki Humanistyczne”, 13/1965, z. 2 s. 151-62.

Jakubowski W., Solarczyk M., *Organizacja Kościoła rzymskokatolickiego na ziemiach Polskich od X do XXI wieku*, Warszawa-Olsztyn 2011.

Jop S., *Sieć parafialna archidiaconatu sandomierskiego do końca XVI w.*, „Sprawozdania Towarzystwa Naukowego KUL”, 7/1958, s. 154-158.

Jurek T., *Biskupstwo poznańskie w wiekach średnich*, Poznań 2008.

Kalendarium dziejów Koprzywnicy, opr. T. Giergiel, Koprzywnica 2018.

Kiryk F., *Urbanizacja Małopolski. Województwo sandomierskie XIII-XVI wiek*, Kielce 1994.

Kowalski W., *Uposażenie parafii archidiaconatu sandomierskiego w XV-XVIII wieku*, Kielce 1998.

Kozłowska-Budkowa Z., Szczur S., *Dzieje opactwa cystersów w Koprzywnicy do końca XIV wieku*, „Nasza Przeszłość”, 60/1983, s. 5-73.

Kracik J., *Konsekracje kościołów i ołtarzy w diecezji krakowskiej w XVII-XVIII w.*, „Nasza Przeszłość”, 61/1984, s. 111-147.

Kumor B., *Archidiaconat sądecki. Opracowanie materiałów źródłowych do Atlasu historycznego Kościoła w Polsce*, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”, 8/1964, s. 271-304; 9/1964, s. 93-286.

Kumor B., *Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795*, t. 1, Kraków 1998.

Kumor B., *Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795*, t. 4, Kraków 2000.

Mandziuk J., *Historia Kościoła Katolickiego na Śląsku. Średniowiecze*, t. 1, cz. 1: (do 1302 roku), Warszawa 2003.

Moskal T., *Biblioteki parafialne w archidiaconacie sandomierskim w XVIII w.*, Sandomierz 2005.

Moskal T., *Duchowieństwo dekanatu koprzywnickiego w świetle wizytacji z 1782 r.*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 89/2008, s. 321-332.

Moskal T., *Patrocinia kościołów archidiaconatu sandomierskiego do końca XIII wieku*, w: *Sandomierz. Miasto fascynującej przeszłości. w 730. rocznicę lokacji miejskiej*, red. F. Kiryk, R. Chyła, Kraków 2019, s. 107-120.

- Moskal T., *Wizytacja parafii Koprzywnica w 1782 roku*, „Roczniki Historii Kościoła”, 56/2009, nr 1, s. 213-231.
- Moskal T., *Zarys dziejów diecezji sandomierskiej (1818-2018)*, w: *Rocznik Jubileuszowy Diecezji Sandomierskiej 1818-2018*, t. 1, red. R. Janiec, P. Tylec, B. Krzos, S. Gurba, Sandomierz 2018, s. 9-10.
- Ozóg K., *Korona i krzyż. Czas Piastów i Jagiellonów*, Kraków 2012, „Kościoł na straży polskiej wolności”, t. 1.
- Polanowski L., *Zarys dziejów klasztoru pocysterskiego w Koprzywnicy*, „Zeszyty Sandomierskie”, 4/1996, s. 23-26.
- Poniewozik L., *Prałaci i kanonicy sandomierscy w okresie średniowiecza*, Toruń 2004.
- Rawski J., *Podział archidiaconatu sandomierskiego na dekanaty*, „Kronika Diecezji Sandomierskiej”, 51/1958, s. 231-40, 310-14.
- Rawski J., *Wybrane zagadnienia dotyczące administracji kościelnej w widłach Wisły i Sanu*, Tarnobrzeg 1997.
- Rocznik Diecezji Sandomierskiej 1994*, red. A. Kończak, Sandomierz 1994.
- Rosół L., *Początki dziejów parafii Raniżów i jej filii Spie (XIV-XIX w.)*, Raniżów 2012.
- Rzadkowski W., *Gniezno jako stolica prymasów polskich*, Gniezno 2010.
- Stępień U., Giergiel T., *Dzieje i sztuka dawnej kolegiaty, obecnie katedry sandomierskiej*, w: *Bazylika katedralna pw. Narodzenia Najświętszej Matyi Panny w Sandomierzu*, Sandomierz 2014, s. 11-49.
- Strzelczyk J., Górny J., *1000 lat Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, Gniezno 2000.
- Szczepaniak J., *Duchowieństwo diecezji krakowskiej w XVIII wieku. Studium prozopograficzne*, Kraków 2010.
- Szczepaniak J., *Spis prepozytów i plebanów diecezji krakowskiej (XVIII w.)*, Kraków 2008.
- Szymański J., *Powstanie archidiaconatu wojnickiego i jego organizacja*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 5/1958, z. 4, s. 81-102.
- Wiącek J., *Z przeszłości 4 kościołów koprzywnickich. Muzeum pamiątek po oo. Cystersach w Koprzywnicy*, „Kronika Diecezji Sandomierskiej”, 51/1958, s. 179-184, 223-231, 277-282.
- Wiśniewski J., *Dekanat sandomierski*, Radom 1915.
- Wiśniewski J., *Katalog prałatów i kanoników sandomierskich od 1186 do 1926 r. tudzież sesje kapituły sandomierskiej od 1581 do 1866 r.*, Radom 1928.
- Wiśniowski E., *Prepozytura wiślicka do schyłku XVIII wieku. Materiały do struktury organizacyjnej*, Lublin 1976.
- Zimałek M., *Początki diecezji sandomierskiej i jej instytucji centralnych (1818-1830)*, „Zeszyty Sandomierskie”, 1/1994, s. 19-21.
- Zub J., *O ratowaniu parafialnego kościoła w Koprzywnicy*, „Zeszyty Sandomierskie”, 36/2013, s. 55-61.